DOI: 10.69085/afp20254113

РАЗВИВАНЕ НА УМЕНИЯТА ЗА ПИСАНЕ НА ЧУЖД ЕЗИК В ЕРАТА НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ

Хилда Терлемезян
terlemezian@uni-plovdiv.bg

Резюме: *Настоящата статия разглежда въздействието на изкуствения интелект (ИИ) върху процеса на обучение по писане на чужд език в съвременната дигитална епоха. Анализирани са основни теоретични подходи към писането, както и ефектите от интегрирането на ИИ технологии в образователната практика. Специално внимание се обръща на ролята на ИИ в стимулирането и възпирането на самостоятелното мислене и креативността при писане. Статията акцентира върху необходимостта от балансиран подход, който съчетава традиционни методи с дигитални иновации, с цел развиване на автономност, критическо мислене и творчески потенциал у учащите. Обсъдени са и конкретни стратегии за усъвършенстване на писмените умения, включително редактиране, самооценка, креативни задачи и писмени дебати.*

Ключови думи: *писане, чужд език, изкуствен интелект, критическо мислене, езиково обучение*

DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE WRITING SKILLS IN THE ERA OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Hilda Terlemezian
terlemezian@uni-plovdiv.bg

Abstract: *This article explores the impact of artificial intelligence (AI) on the development of foreign language writing skills in the digital age. It examines core theoretical models of writing instruction and assesses both the benefits and risks of integrating AI tools in educational contexts. Special emphasis is placed on how AI affects learner autonomy, critical thinking, and creativity. The paper argues for a balanced methodology that blends traditional pedagogical practices with technological innovation. Practical strategies for enhancing writing skills – such as peer editing, self-assessment, creative writing, and written debates – are also analysed, offering a comprehensive framework for effective writing instruction in the age of AI.*

Key words: *writing, foreign language, artificial intelligence, critical thinking, language learning*

Увод

В условията на съвременната глобализирана и дигитално трансформирана среда овладяването на писмени умения на чужд език се утвърждава като ключов компонент за академичен, професионален и личностен напредък. Развитието и интеграцията на изкуствения интелект (ИИ) в образованието значително променят традиционните модели на езиково обучение. Напредничави технологии като езикови чатботове, автоматизирани преводачи и платформи за генериране на текст създават нови възможности за персонализирано обучение, но същевременно пораждат и предизвикателства, свързани с когнитивната ангажираност, креативността и автономността на учащите. Ролята на ИИ в писмената продукция става обект на засилена академична дискусия, която поставя под

въпрос неговото въздействие – като катализатор на процеса на усвояване или като фактор, водещ до интелектуална пасивност. Макар ИИ да разширява достъпа до езикови ресурси и да предлага целенасочена обратна връзка, прекомерната му употреба крие риск от ерозия на критическото мислене и затруднения в самостоятелното формулиране на идеи.

Настоящата статия анализира потенциала и ограниченията на ИИ в контекста на развиване на умения за писане на чужд език. Представени са основни теоретични парадигми, както и иновативни и традиционни стратегии, целящи да подпомогнат изграждането на устойчиви писмени навици, без да се компрометират езиковата автономия и автентичността на изразяване.

Теоретичен обзор

В теоретичната основа на обучението по писане в чуждоезиков контекст присъстват редица парадигми, които обуславят както методическите стратегии, така и целите на преподаването. Един от централните модели е процесно-ориентираният подход, разглеждащ писането като динамичен и интерактивен процес, който включва фазите на планиране, създаване на текст, редактиране и преработка (Flower & Hayes, 1981). Тази перспектива акцентира върху процесуалната природа на писмената продукция и насърчава учащите да възприемат писането като развиваща се дейност, а не като еднократен краен продукт.

Друга съществена теоретична рамка е жанровият подход, който подчертава значението на дискурсните структури и социалните контексти, в които функционира писмената комуникация (Swales, 1990). Чрез изучаването на специфични жанрови конвенции и дискурсни практики, учащите развиват умения за адаптиране към академични и професионални изисквания при създаването на текстове.

В допълнение, комуникативният подход предлага интегриране на писането в реални и целенасочени комуникативни ситуации, които насърчават ефективното междуличностно и професионално изразяване (Canale & Swain, 1980). Този модел акцентира

върху функционалната роля на писането в постигането на конкретни цели и развива у учащите чувствителност към аудиторията, логическата кохерентност и яснота на изказа.

Предимства и предизвикателства при използването на изкуствен интелект в писмената комуникация

Интегрирането на изкуствен интелект (ИИ) в обучението по писане оказва съществено влияние върху формирането на писмени умения в контекста на чуждоезиковото обучение. ИИ-базирани системи като *Grammarly* и *Turnitin* предоставят автоматизирана обратна връзка, извършват анализ на граматически и лексикални структури и предлагат препоръки за подобряване на стилистичната последователност и четивност на текстовете. Такива инструменти не само повишават качеството на писмената продукция, но и улесняват разширяването на речниковия запас и усвояването на различни езикови регистри.

Едно от ключовите предимства на ИИ в образователен контекст е възможността за персонализирано обучение. Чрез адаптиране на обратната връзка към индивидуалните характеристики на учащите ИИ подпомага самостоятелното учене и насърчава експериментирането с различни езикови конструкции. Съвременни системи, базирани на машинно обучение, включително GPT и ChatGPT, предоставят алтернативни формулировки, които могат да съдействат за усъвършенстване на писателския стил и аргументационните умения.

Въпреки тези ползи, съществуват съществени опасения относно въздействието на прекомерното използване на ИИ върху когнитивното и творческо развитие на учащите. Автоматизираната обратна връзка често следва ригидни модели, които могат да доведат до стандартизирано и неавтентично писане. Подобна зависимост от технологиите може да възпрепятства развитието на критическо мислене и самостоятелно редактиране, като ограничава способността на учащите да разпознават и коригират собствени грешки (Kessler, 2018). Освен това ИИ инструментите често се затрудняват в интерпретацията на културни и контекстуални нюанси, което създава риск от неправилно разбиране на значението в академични или професионални ситуации (Dudeney & Hockly, 2007). Загриженост буди и фактът, че учащите могат да се изкушат

да използват готови автоматизирани формулировки, вместо да изграждат автентичен и личностно ангажиран писмен стил.

С оглед на изложеното използването на ИИ следва да бъде разглеждано като допълващ, а не заменящ компонент в обучението по писане. Ефективните педагогически практики трябва да съчетават технологичните предимства на ИИ с методи, насърчаващи аналитичното мислене, креативността и адаптивността към различни комуникативни контексти.

Ключови методи за развитие на писмени умения

1. Писане на ръка и без използване на технологии

Ръкописното писане продължава да заема съществено място в методиката на езиковото обучение, тъй като съчетава когнитивна активност с моторни процеси, които подпомагат дългосрочното задържане и обработка на информацията. Емпирични изследвания показват, че записването на информация на ръка благоприятства концептуалното осмисляне и развива критическо мислене в по-голяма степен, отколкото дигиталното въвеждане на текст (Smoker et al., 2009). Освен това ръкописната практика задълбочава фокуса върху съдържанието и ангажира учащите на по-високо когнитивно ниво, като същевременно развива фини моторни умения, пряко свързани с езиковата продуктивност (James & Engelhardt, 2012).

Правописната точност и внимание към граматически структури също се облагодетелстват от писането на ръка. Този тип упражнения изискват по-съзнателна концентрация върху езиковата форма и структура в сравнение с писането на клавиатура, при което често доминира скоростта пред качеството. При чуждоезиково обучение ръкописните дейности допринасят за овладяването на синтаксис и граматически модели чрез процеса на ръчно изписване на фрази, което стимулира съзнателна употреба на езика в контекст (Kiefer et al., 2015).

Макар дигиталните инструменти да предлагат удобство и бързина, изследванията последователно подчертават уникалната роля на ръкописното писане за развитието на когнитивна гъвкавост и езикова компетентност. В този смисъл включването на писане на ръка като педагогическа стратегия остава важен елемент в

чуждоезиковото обучение и формирането на дълготрайни комуникативни умения.

2. Структурирано писане

Структурираното писане представлява целенасочен педагогически подход, основан на прилагането на шаблони и жанрови модели при създаването на различни текстови типове – есета, разкази, официални писма и др. Чрез предварително зададена рамка учащите се подпомагат в процеса на логическо организиране на идеи, структуриране на аргументация и изграждане на кохерентни текстове, което допринася за подобряване на писмената комуникация и разширяване на жанровата осведоменост. Емпирични изследвания показват, че ангажираността с упражнения, основани на структуриран модел, повишава точността и логичността на писмените изказвания, като същевременно намалява когнитивното натоварване, свързано с формалните езикови аспекти (Reid, 1993). Такъв подход позволява на учащите да насочат вниманието си към съдържанието и аргументационната стойност на текста. Освен това структурираното писане играе ключова роля за редуциране на тревожността, свързана с писменото изразяване, като създава у учащите увереност в собствените им способности (Leki, 1998).

Особено значимо е приложението на този подход в контекста на чуждоезиковото обучение. За изучаващите втори език шаблоните изпълняват функцията на когнитивна подкрепа, улесняваща усвояването на граматически структури, логическа последователност и адекватна организация на информацията. Структурата служи като посредник между концептуализацията и езиковата реализация, позволявайки на учащите да се съсредоточат върху комуникативната цел на текста.

Наред с езиковите ползи, структурираните писмени задачи благоприятстват и когнитивното развитие. Изискването за анализ, синтез и критична интерпретация на информация стимулира висши мисловни процеси и укрепва уменията за аргументация. Осигуряването на предварителни текстови модели не само подпомага процеса на учене, но и създава условия за плавен преход към по-сложни жанрови форми, необходими за успешна академична и професионална комуникация.

3. Редактиране и самооценка

Редактирането и самооценката се разглеждат като съществени компоненти в процеса на развиване на писмени умения, особено в контекста на чуждоезиковото обучение. Те способстват за езиковата точност и стилистична прецизност, а също и формират у учащите нагласи за критическо мислене и саморефлексия. Самостоятелното редактиране насърчава обучаемите да идентифицират и коригират граматически, лексикални и стилистични неточности, което води до повишаване на качеството на текстовата продукция.

Редица изследвания подчертават значението на конкретни стратегии в този процес, сред които особено ефективни са взаимното рецензиране (peer review) и използването на контролни списъци (checklists). Те способстват за формиране на умения за самооценка и редактиране чрез ясно дефинирани критерии. Практиката показва, че учащите, които редовно извършват ревизия на собствените си текстове, демонстрират по-висока езикова точност и по-разнообразен речников репертоар (Knoch, 2011).

Редактирането може да бъде концептуализирано в два основни плана: глобално и локално. Глобалната редакция се съсредоточава върху структурните и логическите характеристики на текста като организация, аргументационна кохерентност и текстова свързаност (Hedgcock & Ferris, 2009), докато локалната редакция включва корекции на лексикални, граматически и пунктуационни елементи (Storch, 2019). Тази двупластова система осигурява цялостен подход към подобряване на писмените текстове.

Особено място в обучението заема методът на взаимното рецензиране, който не само ангажира учащите в процес на критически анализ, но и създава среда на сътрудничество и взаимно учене. Ролинсън (Rollinson, 2005) подчертава, че участието във взаимното рецензиране (peer review) повишава чувствителността към структурни и съдържателни слабости в текстовете на другите, като това пряко допринася за подобряване на собствените писмени умения. Същевременно процесът изгражда чувство за отговорност към качеството на комуникацията и насърчава ученето чрез диалог.

Самооценката като интегрална част от писмената продукция се поддържа от инструменти като рубрики и чеклисти, които формулират критерии за успешна реализация на задачите и стимулират когнитивна саморефлексия. Прилагането на такива механизми позволява на учащите да анализират собствените си текстове по отношение на логическа структура, езикова прецизност и тематична цялостност.

Редовното включване на редактиране и самооценка в процеса на писане води до по-високо ниво на езикова компетентност и до изграждането на увереност и автономност у учащите. Тези умения са приложими не само в рамките на академичния дискурс, но и в широк професионален контекст, където ефективната писмена комуникация е съществена.

4. Креативни задачи в обучението по писане

Интегрирането на креативни елементи в обучението по писане е признато като значим фактор за стимулиране на индивидуалното изразяване, развитие на лексикалната гъвкавост и повишаване на ангажираността в учебния процес. Креативните дейности правят писането по-достъпно и мотивиращо за учащите, а също така подпомагат изграждането на по-лична връзка с езика. Използването на алтернативни подходи – като писане по визуални стимули, музикални теми или конкретни ключови думи – активира въображението и насърчава езиковата креативност.

Тези практики улесняват адаптацията на стила спрямо жанра и комуникативния контекст, като разширяват изразния репертоар на учащите. Например интерпретирането на изображения и превръщането им в разказ или описателен текст насърчава учениците да прилагат описателни и емоционално наситени езикови средства, които допринасят за стилистичното обогатяване на писмената продукция.

Креативните задачи играят ключова роля в изграждането на наративни и описателни умения, които са в основата на академичната и социалната комуникация. Хармър (Harmer, 2007) подчертава, че този тип упражнения подпомагат разбирането на текстовата структура, логическата последователност и езиковата кохезия – все

съществени елементи в сложни езикови конструкции. В допълнение, възможността за изразяване на лични преживявания чрез поетични или разказвателни текстове засилва емоционалната връзка с езика и повишава мотивацията за учене.

Участието в креативни писмени дейности също така редуцира страха от грешки и езикова неувереност, тъй като фокусът се измества от езиковата точност към смисловата и емоционална стойност на текста. Според Чиксентмихай (Csikszentmihalyi, 1990) творческата активност води до състояние на „поток“, което стимулира вътрешната мотивация и повишава удовлетворението от ученето. В този контекст творческите задачи предлагат безопасна среда за експериментиране и самостоятелно изразяване.

Освен езикови, креативните писмени задачи имат и социално-емоционални измерения. Те създават пространство за самоизразяване, лична рефлексия и емпатия, което е от особено значение в съвременния образователен контекст, фокусиран върху емоционалната интелигентност и междуличностната комуникация. Творческото писане допринася за изграждането на позитивен учебен климат и улеснява социалното взаимодействие между учащите.

Накрая, креативните дейности подпомагат и развитието на критическо мислене, като поставят учениците в ситуации, изискващи аргументация, интерпретация и структуриране на алтернативни гледни точки. Пренаписването на известни истории от различна перспектива или създаването на алтернативни завършеци например стимулира въображението и логическата организация на мисълта, като така подготвя учащите за изискванията на академичната и професионалната комуникация.

5. Групови проекти и писмени дебати

Груповите проекти и писмените дебати заемат значимо място в съвременното обучение по писане на чужд език, тъй като съчетават когнитивни, социални и езикови аспекти на ученето. Тези форми на съвместна дейност насърчават развитието на аргументативни умения и критическо мислене чрез ангажиране на учащите в процеси на анализ, оценка и защита на алтернативни гледни точки. Подготовката и участието в писмени дебати изисква създа-

ване на логически структурирани аргументи, базирани на надеждни доказателства, както и прилагане на реторични стратегии за контрааргументация. Този тип дейности развиват убедителността на писменото изразяване, но също така допринасят за изграждането на дискурсивна гъвкавост, езикова точност и стилова адекватност. Участието в писмени дебати предполага владеене на академичен речник и на умения за формулиране на становища по ясен, логичен и аргументиран начин. Освен това процесът на писане в екип изисква координация, разпределение на отговорности и адаптация към разнообразни комуникативни стилове, което стимулира социалното взаимодействие и изгражда умения за ефективно сътрудничество (Beers & Nagy, 2011).

Работата по групови писмени проекти също така насърчава изграждането на саморефлексия и саморегулация. Изискването за отговорност към екипната цел води до развитие на умения за управление на времето, планиране и активно участие в целия творчески процес. Тези компетентности са както академично релевантни, така и пряко приложими в реалната професионална среда, където критическото мислене и способността за екипна работа са високо ценени.

В заключение, груповите проекти и писмените дебати създават интегрирана образователна среда, която съчетава развитие на езикови, когнитивни и социални умения. Чрез тях учащите се подготвят не само за предизвикателствата на академичното писане, но и за комплексната комуникация в глобализиран и мултикултурен свят.

Заключение

В условията на дигитална трансформация и интензифицирана междукултурна комуникация усвояването на писмени умения на чужд език се утвърждава като съществен образователен приоритет. Анализът в настоящата статия очертава потенциала и ограниченията на изкуствения интелект като компонент на съвременното обучение по писане. Макар ИИ да създава възможности за персонализирана подкрепа и разширен достъп до езикови ресурси, неговата прекомерна употреба крие рискове от ерозия на когнитивната активност, стандартизация на писмената продукция и загуба на езикова автентичност.

Ефективното формиране на писмени компетентности изисква комплексен подход, който съчетава технологичните иновации с доказани педагогически практики. Включването на ръкописно писане, структурирани жанрови модели, стратегии за редактиране и самооценка, креативни задачи и съвместни проекти изгражда устойчиви механизми за развитие на езиковата автономност, критическото мислене и комуникативната ефективност. Именно в синергията между технологичните инструменти и хуманитарно ориентираните методи се разкрива пълноценният потенциал на писменото обучение, отговарящ на нуждите на съвременния учащ се в глобализирана и мултидисциплинарна среда.

Литература

1. Beers., S. F., & Nagy, W. E. (2011). Writing development in four genres from grades three to seven: Syntactic complexity and genre differentiation. Reading and Writing, 24, 183 – 202. https://doi.org/10.1007/s11145-010-9264-9
2. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1 – 47. https://doi.org/10.1093/applin/I.1.1
3. Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The psychology of optimal experience.* New York: Harper & Row.
4. Dudeney, G., & Hockly, N. (2007). *How to teach English with technology.* Harlow: Pearson Education.
5. Flower, L., & Hayes, J. R. (1981). A cognitive process theory of writing. *College Composition and Communication*, 32(4), 365 – 387.
6. Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching* (4th ed.). London: Pearson Longman.
7. Hedgcock, J. S., & Ferris, D. R. (2009). *Teaching ESL composition: Purpose, process, and practice* (2nd ed.). New York: Routledge.
8. James, K. H., & Engelhardt, L. (2012). The effects of handwriting experience on functional brain development in pre-literate children. *Trends in Neuroscience and Education*, 1(1), 32 – 42. doi: 10.1016/j.tine.2012.08.001

9. Kessler, G. (2018). Automated feedback and second language writing: Investigating student perspectives. *Language Learning & Technology*, 51(1), 205–218. https://doi.org/10.1111/flan.12318
10. Kiefer, M., Schuler, S., Mayer, C., Trumpp, N. M., Hille, K., & Sach, M. (2015). Handwriting or typewriting? The influence of pen- or keyboard-based writing training on reading and writing performance in preschool children. *Advances in Cognitive Psychology*, 11(4), 136 – 146. doi:10.5709/acp-0178-7
11. Knoch, U. (2011). Rating scales for diagnostic assessment of writing: What should they look like and where should the criteria come from? *Assessing Writing*, 16(2), 81 – 96. doi:10.1016/j.asw.2011.02.003
12. Leki, I. (1998). *Academic Writing: Exploring Processes and Strategies* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
13. Reid, J. M. (1993). *Teaching ESL Writing*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall Regents.
14. Rollinson, P. (2005). Using peer feedback in the ESL writing class. *ELT Journal*, 59(1), 23 – 30. https://doi.org/10.1093/elt/cci003
15. Smoker, T. J., Murphy, C. E., & Rockwell, A. (2009). Comparing memory for handwriting versus typing. *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society Annual Meeting*, 53(22), 1744 – 1747.https://doi.org/10.1177/154193120905302218
16. Storch, N. (2019). Collaborative writing. *Language Teaching*, *52*(1), 40–59. https://doi.org/10.1017/S0261444818000320
17. Swales, J. M. (1990). *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings.* Cambridge: Cambridge University Press.